

א. לדברי חכמים החולקים על רבי דוסא, יש בהם דין מעילה, משא"כ לר' דוסא (עפ"י גמרא להלן ס. ובפרש"י, ובכ"מ). והרמב"ם (כלי המקדש ח,ה) פסק כחכמים ואעפ"י"כ לא הזכיר 'מעילה' אלא איסור הנאה (ע' אבי עזרי מעילה ב,יד. אך מפשט לשון רש"י כאן ור"ח בפסחים כו משמע מעילה ממש).
 ב. יש אומרים שמצנפת הכהן בכל אופן אינה ראויה לשימוש כהן הדיוט, מפני שהיא שונה בצורתה ממגבעת כהני הדיוט (עפ"י תוס' ישנים עא:), וכמו האבנט שאינו ראוי למאן דאמר אבנטו של כהן הדיוט – של כלאים. ואילו בתוס' בסוגיתנו משמע שאין זה נחשב שינוי לפסול. ויש מי שכתב שהמגבעת פסולה לכהן גדול אבל מצנפת כשרה לכהן הדיוט (עפ"י פירוש ר"ח פלטיאל תצהו כט,ו. וכנראה טעמו כיון שנצרך מקום פנוי לציץ ולתפלין, הרי שכך צורת הבגד מן הדין, להיות מצונף ולא רחב, משא"כ בכהן הדיוט אין מניעה במצנפת). וע"ע להלן עא.

דפים יב – יג

כא. אירע פסול בכהן גדול ומינו אחר תחתיו ואחר כך עבר הפסול ממנו – מה דינם של הראשון ושל השני?

אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו – ראשון חוזר לעבודתו כאשר עבר פסולו, והשני – כל מצוות כהן גדול עליו; אסור באלמנה, משמש בשמונה בגדים וכו'. דברי רבי מאיר (וכן משמע מסתם-משנה בהוריות יא:). וסובר שאין לחוש משום איבה בשוה לו. ע' להלן עג.). רבי יוסי אומר: שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט. לכה"ג – משום איבה. לכה"ד – משום שאין מורידים בקודש. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, וכן אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כרבי יוסי.
 ומודה רבי יוסי שאם עבר השני ועבד – עבודתו כשרה. וכן מודה שאם מת הראשון – חוזר השני לעבודתו ככהן גדול.

א. רש"י כתב (וכן משמע ברמב"ם (עיוהכ"פ א,ג ובכס"מ). וכן כתב הריטב"א) שגם לרבי יוסי מדין תורה השני דינו ככהן גדול אלא שחכמים אסרו עליו לשמש משום איבה, ולכן אם עבד בארבעה בגדים – הרי זה מחוסר בגדים ועבודתו פסולה. ואילו לפי התוס' אפשר שאין דינו ככהן גדול [מפני שמסתלק מכהונה גדולה על פי המלך ואחיו הכהנים], ואם עבד בארבעה בגדים – לא פסל (ע' בשפת אמת; אור שמח איסורי מזבח ו,ד).
 יש מי שצדד לומר שאם התנו מראש שמינויו אינו אלא לזמן – קדושתו פקעה בתום הזמן. ואין הדבר מוסכם (ע' חקרי לב או"ח יח).

ב. התוס' כתבו שיש ללמוד מנידון זה לשאר מינויים של פרנסי ציבור. הלכך כשעבר האונס של הראשון – חוזר לשררתו וגם נוהגים כבוד בשני. [ומכל מקום לרבי יוסי אין מכבדים אותו כראשון. ע' מגן אברהם קנג סקמ"ט ובמחצית השקל ולבושי שרד; תשובת הגרי"ח זוננפלד טז].
 וכן לענין אדם שהיה מוחזק במצוה מסוימת ונכנס אחר במקומו בגלל אונס כלשהו – כשעבר האונס חוזר למצוותו הראשונה (עפ"י תשובת מהר"ם מרוטנבורג, מרדכי פ"ג דב"ב, בית יוסף או"ח קנג ורמ"א חו"מ קמט, לא ובד"מ שם קנו. וכן הדין לענין שאם מת הראשון – נותנים לשני, אך י"ל דוקא אם החזיק במצוה בפועל. ע' תשובת הגרי"ח זוננפלד טז).
 יש מהאחרונים שכתבו שאם ברור שנתיאש מלחזור לשררתו / למצוותו – איבד חזקתו (עפ"י מים עמוקים ח"ב ע ועוד).

ג. מבואר במשנה בהוריות (יא:): שגם לפי הדעה שהכהן השני (שעבר) כל מצוות כהונה גדולה

עליו, אעפ"כ פר יום הכפורים קרב משל הראשון. וכן מנחת עשירית האיפה שבכל יום. ואפילו כאשר הכהן המחליף עומד ומשמש ביוהכ"פ תחת הראשון שנפסל, כתבו ראשונים (ריב"א בתו"י, ר"י הלבן, תוס' מגילה ט: עפ"י הירושלמי, הפר והאיל קרבים משל הראשון שנפסל ולא משל זה המשמש. וברמב"ם (תמידין ג, כ) משמע לענין עשירית האיפה שבכל יום, שהשני מביאה משלו ומקריב כל עוד הראשון פסול.

ד. י"א שאף על פי שאמרו שאם מת הראשון חוזר השני לשרת בשמונה בגדים, אם יש אחר הראוי ממנו – ממנים את האחר להיות כהן גדול (תוס' הרא"ש. וע' גם בשיטמ"ק נזיר מז. בשם הרא"ש. וע"ע שער המלך עבודת יוה"כ א, ג).

בשול"ת מענה אליהו (להאדר"ת. נז) נקט בפשטות [עפ"י ד השואל] שהשני חוזר לעבודתו אפילו הניח הראשון בן.

דף יג

כב. האם וכיצד מתקינים לכהן הגדול קודם יום-הכפורים כהן אחר ואשה אחרת?

קודם יוהכ"פ מתקינים לכהן הגדול כהן אחר (הוא הסגן, כדלהלן לט.). שמא יארע בו פסול [ועל ידי העמדת 'צרה' לכהן הריהו מזדרזו ונשמר ביותר מכל טומאה].

ענין התקנה זו – שמייחדים כהן אחר ומוזהרים אותו שלא יטמא, ומתקינים לו בגדי כהן-גדול כפי מידתו (עפ"י ראשונים בראש המסכת).

ואמרו בגמרא (ג:) שהכהן השני אינו טעון הפרשה שבעה ימים ככהן הגדול, שההפרשה אינה מעכבת. ויש מהראשונים שתלה נידון זה במחלוקת אמוראים, ופסק שמפרישים את הכהן המחליף (עפ"י רבנו יהונתן).

רבי יהודה אומר: אף אשה אחרת מתקינים לו, שמא תמות אשתו ונאמר וכפר בעדו ובעד ביתו – 'ביתו' זו אשתו. וחכמים חולקים [שאינן חוששים למיתה מפני שאינה מצויה, ואם באת לחוש – אין לדבר סוף. ורבי יהודה חושש למיתה אחת ולא לשתים].

וכיצד מתקינים לו אשה אחרת באופן שאם תמות אחת מהן תהא האחרת אשתו, ואם לא תמות – לא יהיו לו שתי נשים (ובעוד ביתו – ולא בעד שני בתים); קודם יוהכ"פ [ואפשר קודם ימי הפרישה. ע' תור"י הלבן; שפת אמת] הוא נושא אשה נוספת על אשתו, ונותן לאחת מהן גט שיחול רק אם לא תמות חברתה ביום כיפורים, ולאחרת הוא נותן גט נוסף בתנאי מסוים שביד הכהן לקיימו (כגון 'על מנת שאכנס לבית הכנסת'), כך שאם תמות אחת מהן – הרי חברתה קיימת אצלו. ואם לא תמות אף אחת – הגט האחד חל שהרי תנאו קויים מאחר ולא מתה חברתה. ואם רואה שזו שהתנה עליה עומדת למות באמצע היום (והלא עד שתמות יש כאן 'שני בתים' בשעת העבודה) – ימלא את התנאי שלה ובכך תהא היא מגורשת מתחילה, ותשאר האחרת 'ביתו'.

א. הלכה כחכמים (כ"מ ברמב"ם; לקוטי הלכות). ונראה שאם אשת הכהן חולה, מודים חכמים לרבי יהודה שמתקינים לו אשה אחרת (חדושים ובאורים).

ב. משמע בסוגיא שכהן גדול שנשא שתי נשים, אינו יכול לעבוד ביום הכפורים עד שיגרש אחת מהן. ויש מקום לחדש שזה רק כאשר נשאן לאחר שנעשה כהן גדול [ולדעת הרמב"ם (איסורי ביאה יז, ג) אסור הדבר. וע"ש בהשגות הראב"ד, מהר"ץ חיות כאן], אבל אם נשא מקודם לכן, כיון

שנשא בהתר אין צריך לגרש. ואולם מדברי המגיד-משנה לא משמע כן. וצריך עיון (זכה תודה).

ויש מקום להסתפק בכהן שיש לו אשה נוספת שהיא מקודשת לו ואינה נשואה, שמא אסור לעבוד ביהכ"פ משום 'שני בתים', אם כי לכאורה נראה שאין המקודשת בכלל 'בית' לפסול כמו לענין הכשר (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג מד).

ג. בירושלמי משמע שאינו נושא אשה שניה לפני יום הכפורים, אלא אם מתה אשתו מקדש וכונס אשה אחרת ביום הכפורים – לפי שהתירו שבות במקדש.

דפים יג – יד

כג. האם כהן גדול מקריב או אוכל קדשים כשהוא אונן? ומה דינו של כהן שהיה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת?

כהן גדול מקריב אונן ואינו (חולק ואינו) אוכל. רבי יהודה אוסר להקריב כל אותו היום, שמא יאכל. א. בלילה, מודה רבי יהודה שמוותר לו לעבוד (- הקטרת חלבים וכד'), שהרי אנינות לילה דרבנן הלכך לא גזרו שמא יאכל, שהרי זו גזרה לגזרה. וכתבו התוס' שזה אמור רק בלילה שלאחר יום קבורה, אבל ביום המיתה סובר רבי יהודה (בובחים צט) אנינות לילה דאורייתא, הלכך לשיטתו לא יעבוד בלילה שלאחר יום המיתה. ב. להלכה נראה שכהן גדול מותר לכתחילה לעבוד באנינות, ודלא כרבי יהודה (כן הסיק המשל"מ). ואפילו כהן שהיה עומד ומקריב ושמע שמת לו מת – רבי יהודה אומר: מניח עבודתו ויוצא. ואילו רבי יוסי אומר: יגמור.

רש"י מפרש שמחלוקת זו אמורה בכהן הדיוט (וכ"פ הריטב"א והמאירי. וכתב המאירי שהלכה כרבי יוסי, וכ"פ סמ"ג). ואילו התוס' מפרשים בכהן גדול, ומשמע מדבריהם שכהן הדיוט לדברי הכל יניח עבודתו ויצא שהרי מחלל את העבודה באנינותו. והרמב"ם (ביאת מקדש ב,ו) פסק (כרבי יוסי וכפירוש התוס'. כסף משנה) שכהן גדול ימשיך בעבודתו [והתוס' כתבו שאפילו לא התחיל בעבודה אלא שהיא מזומנת בידו – יעשנה. וי"א אפילו אינו עוסק בעבודה כלל – מותר לו להתחיל. עפ"י משנה למלך. ונחלקו בדבר בירושלמי סנהדרין ב,א]. ואילו כהן הדיוט – יניח עבודתו ואם עבד – חילל [ואפילו אין שם מי שימשיך העבודה, לא יעבוד. מנחת חינוך קנא, ד].

והוסיף הרמב"ם שאסור לו לצאת מן המקדש בשעת העבודה שנאמר ולא תצאו... ולא תמותו – שלא יניחו עבודתם ויצאו מבוהלים ודחופים. והראב"ד חולק וסובר כיון שחייב להתאבל – יצא ויטמא למתו בעל כרחו.

כהן גדול ביום הכפורים שמת לו מת – עובד כרגיל גם לרבי יהודה, כי אין חשש אכילה מפני שהוא יום האסור באכילה לכל.

מבואר מדברי רש"י שכל כהן שלבו דווי – אסור באכילת קדשים לפי שצריך לאכול בשמחה. ופירש הריטב"א, דוקא בצער כגון זה המבואר בגמרא, שלבו דווי על מות שארו, אעפ"י שאינו בדין 'אונן'. ותוס' ישנים ועוד ראשונים חולקים וסוברים שאין איסור בדבר.